



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

# เรือพระราชพิธี

กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม

© งามสง่าคราฟฟ้าหึ่งเพียง  
พระอินทร์ครีดูพรรณหงส์  
หงส์ทองล่องลอยลง  
กลอนเกรินเพลิงพายจ้วง

พรหมทรง  
รเห็จห้วง  
รองบาท พระฤ  
พากย์แจ้จจำเรียง ถวายแด่ ๗

พระนิพนธ์ใน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์  
ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ในพระราชพิธีทรงเปิดสะพานพระพุทธยอดฟ้า เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค

## เรือพระที่นั่ง

เรือพระราชพิธี หมายถึง เรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นที่ประทับระหว่างเสด็จพระราชดำเนินไปยังที่ใดที่หนึ่งโดยทางน้ำ เรือพระที่นั่งนี้จะแวดล้อมด้วยริ้วกระบวนเรือของขุนนางและทหารในกองกรมต่าง ๆ ที่เรียกว่า เรือหลวง มีการจัดเรียงลำดับเรือต่าง ๆ ตามแบบแผนของการจัดทัพที่มีมาแต่โบราณ

## กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค

กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค หมายถึง ริ้วกระบวนเรือพระราชพิธีที่จัดขึ้นสำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปในการต่าง ๆ ทั้งเป็นการส่วนพระองค์และที่เป็นการพระราชพิธี ซึ่งได้ประกอบการมาแต่โบราณ แต่เดิมกระบวนการพยุหยาตราทางชลมารคเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเพื่อประกอบการพระราชพิธีต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น พระราชพิธีถวายน้ำพระกฐิน พระราชพิธีบรมราชาภิเษก การอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญจากหัวเมืองเข้ามาประดิษฐานในเมืองหลวง ตลอดจนการต้อนรับราชทูตจากต่างประเทศ หรือการพระบรมศพ เป็นต้น



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

# เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ลำปัจจุบันสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ตั้งชื่อตามเรือพระที่นั่งโบราณของ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา คือ เรือศรีสุพรรณหงส์ หรือ เรือพระที่นั่งชัยสุพรรณหงส์

หัวเรือพระที่นั่งนี้มีโขมเรือรูปหัวหงส์ ลำตัวเรือทอดยาวคือส่วนตัวหงส์ จำหลักไม้ลงรักปิดทอง ประดับกระจกมีพู่ห้อย ปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือทาสีแดง ตอนกลางลำเรือ มีที่ประทับเรียกว่า ราชบัลลังก์กาญจนา สำหรับพระมหากษัตริย์ หรือพระราชวงศ์ชั้นสูง เรือมีความยาว ๔๖.๑๕ เมตร กว้าง ๓.๑๗ เมตร ลึกจนถึงท้องเรือ ๙๔ เซนติเมตร กินน้ำลึก ๔๑ เซนติเมตร ใช้กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๕๐ คน นายเรือ ๒ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนถือฉัตร ๗ คน คนชานยาว ๑ คน

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ได้รับการยกย่องให้เป็นเรือมรดกโลก จากองค์การเรือโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค

# เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

นารายณ์ เป็นพระนามหนึ่งของพระวิษณุ ส่วนสุบรรณ เป็นชื่อเรียก พญาครุฑ พาหนะของพระวิษณุ ส่วนที่เดิมสร้างชื่อ รัชกาลที่ ๙ เพื่อสื่อให้ประจักษ์ว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เนื่องจากชื่อเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ มีมาแล้วแต่ครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

หัวเรือพระที่นั่งจำหลักรูปพระวิษณุประทับยืนบนครุฑ พระวรกายดล้า พระกรทั้ง ๔ ทรงจักร สังข์ คทา และตรีศูล ประทับบนครุฑขยุคนาค ตามคัมภีร์ปุราณะ ครุฑกับนาคเป็นศัตรูกัน แต่ทั้งสองก็รับใช้พระวิษณุ ครุฑเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของท้องฟ้า นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังของน้ำ เมื่อพระวิษณุอยู่เหนือครุฑและนาค ย่อมแสดงว่าพระองค์ทรงมีพลังในการพิทักษ์ปกป้องโลกทั้งมวล

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ สร้างน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดำเนินการโดยกองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากร

โขนเรือและตัวเรือจำหลักลงรักปิดทองประดับกระจก ที่หัวเรือเบื้องใต้ครุฑเป็นช่องสำหรับปืนใหญ่ กลางลำเรือทอดบัลลังก์ก็ัญญาและมีแท่นประทับ เรือมีความยาว ๔๔.๓๐ เมตร กว้าง ๓.๒๐ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๑.๑๐ เมตร กินน้ำลึก ๔๐ เซนติเมตร ใช้กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๕๐ คน นายเรือ ๒ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนถือฉัตร ๗ คน และคนเห่เรือ ๑ คน





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

## เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำแรกสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓  
ลำปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖  
เริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗

หัวเรือจำหลักรูปพญานาคเจ็ดเศียร ลงรักปิดทองประดับกระจก ท้องเรือภายในทาสีแดง ภายนอกทาสีเขียว  
กลางลำเรือเป็นบุษบก ประดิษฐานพระพุทธรูปหรือผ้าพระกฐิน เรือมีความยาว ๔๔.๘๔ เมตร กว้าง ๒.๕๘ เมตร  
ลึกถึงท้องเรือ ๘๗ เซนติเมตร กินน้ำลึก ๓๑ เซนติเมตร ใช้กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๕๔ คน นายเรือ ๒ คน  
นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัฏฐ์ยาม ๑ คน คนถือฉัตร ๗ คน คนถือบังสุรย์-พัดโบก-พระกลด ๓ คน  
และคนเทเรือ ๑ คน

ชื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช มาจากคำภาษาสันสกฤต แปลได้ว่า อนันตะ ราชานาคราช คัมภีร์ปุราณะของอินเดียกล่าวว่า  
อนันตะอาศัยอยู่ลึกลงไปกว่าโลกบาดาล แยกโลกทั้งหมดไว้บนเศียร คราใดที่อนันตะท้าวโลกก็สั่นไหว  
อนันตะมีชื่ออีกอย่างว่า วาสุกิ (ไทยเรียก วาสุกิ) ซึ่งมีเจ็ดเศียรและอยู่ในโลกบาดาลชั้นที่ ๗ ปกครองนาคทั้งหลาย  
มีความเชื่อว่า พญานาคเจ็ดเศียรบันดาลให้เกิดฝน จากความเชื่อที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นอวตารของพระวิษณุ  
ลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ ดังนั้นพระองค์จึงควรมีเรือพระที่นั่งเป็นพญาอนันตนาคราช ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องราวที่ว่า  
พระวิษณุประทับบรรทมบนพญาอนันตนาคราชในช่วงกาลดับสลาย และเริ่มต้นการสร้างโลกและจักรวาลขึ้นใหม่



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

## เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ลำเรือภายนอกทาสีชมพู  
ท้องเรือภายในทาสีแดง หัวเรือลงรักปิดทองลายรดน้ำเป็นรูปขนาดตัวเล็ก ๆ จำนวนมาก  
ตอนกลางลำเรือมีราชบัลลังก์กัญญา ซึ่งเป็นที่ประทับเปลื้องเครื่องหรือเปลื้องพระชฎามหากษัตริย์ของพระเจ้าอยู่หัว  
ก่อนเสด็จขึ้นหรือลงเรือพระที่นั่งอีกลำ เรือมีความยาว ๔๕.๖๗ เมตร กว้าง ๒.๙๑ เมตร  
ลึกถึงท้องเรือ ๙๑ เซนติเมตร กินน้ำลึก ๔๖ เซนติเมตร กำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๖๑ คน  
นายเรือ ๒ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนถือฉัตร ๗ คน คนชานยาว ๑ คน

ชื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชมาจากคำภาษาสันสกฤต แปลว่า งูหลากหลายชนิด ซึ่งสอดคล้อง  
กับรูปโขนเรือที่ลงรักปิดทองมีลายรูปงูจำนวนมาก ภูษางู มีความหมายเดียวกันกับ นาคะ หรือ นาค  
เป็นเทพในฮินดูปรมาณูปริมา เป็นตัวแทนแห่งพลังอำนาจ ความรอบรู้ และความอุดมสมบูรณ์  
เทพเจ้าหลายองค์ของศาสนาฮินดูโยงใยกับนาค เช่น พระวิษณุบรรทมบนพญานาคอนันตะ หรือเศษะนาค  
ทอดตัวอยู่เหนือแผ่นน้ำ รูปแบบของงูหรือนาคตัวเล็ก ๆ จำนวนมากที่หัวเรือเช่นนี้ น่าจะหมายถึงนาค  
ที่มีจำนวนนับพันซึ่งกำเนิดจากมหาฤๅษีกัศยปะและนางกัทรุ นาคเหล่านี้อาศัยอยู่ในโลกบาดาล  
เรียกว่า นาคโลก แปลว่า โลกของนาคทั้งหลาย ตามปรากฏในคัมภีร์ปุราณะ





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการขุดทาสภาจักรวรรดิ

## เรือกระบี่ปราบเมืองมาร

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร หัวเรือรูปทนต์นาค เป็นวานรกายสีขาว ไม่สวมเครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับกายและผ้าถุง ลงรักปิดทองประดับกระจก ทนต์นาคเป็นทหารเอกของพระราม ผู้นำกองทัพวานรต่อสู้กับกองทัพของทศกัณฐ์เจ้ากรุงลงกา ความชั่วร้ายของทศกัณฐ์ทำให้เรียกกรุงลงกาว่า เมืองมาร ถือเป็นฝ่ายอธรรม

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร มีความยาว ๒๖.๘๐ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๕๑ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๓๖ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ คน และคนตีกลองชนะ ๑๐ คน







มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

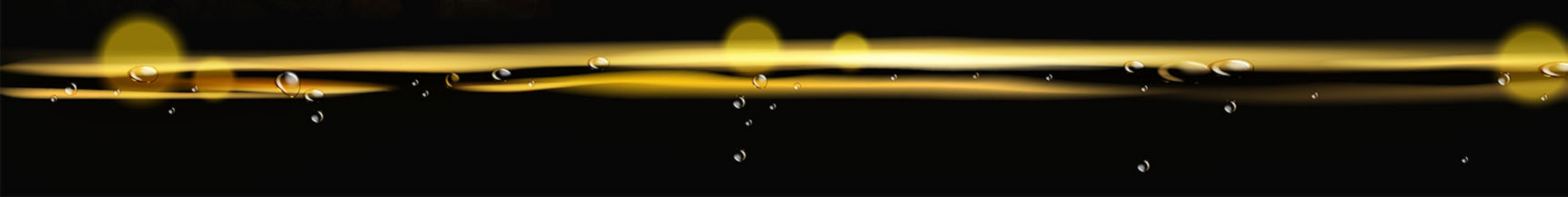
นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

## เรือกระบี่ราญรอนราพณ์

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ หัวเรือเป็นรูปนิลพัท วานรกายสีด้า ไม่สวมเครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับกายและผ้าถุงลงรักปิดทอง ประดับกระจก นิลพัท เป็นผู้นำกองทัพวานร ต่อสู้ทำลายล้างกองทัพของราพณ์ (อีกชื่อหนึ่งของทศกัณฐ์ในมหากาพย์รามายณะ เรียกว่า ราวณะ)

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ มีความยาว ๒๖.๘๐ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๕๑ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๓๖ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ให้จิ้งหะวะ) ๒ คน และคนตีกลองชนะ ๑๐ คน





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม

## เรือพาลีรังทวิป

เรือพาลีรังทวิป หัวเรือรูปพาลี วานรกายสีเขียว สวมมงกุฎ เครื่องประดับกายและผ้าถุง  
ลงรักปิดทองประดับกระจก พาลี เป็นเจ้านครขีดขิน (ในมหากาพย์รามายณะเรียกว่า วาลี  
ส่วนเมืองชื่อ กิษกินธะ) ชื่อเรือพาลีรังทวิป มาจากเรื่องราวของพาลีที่ทุก ๆ เช้าจะข้ามทวิป  
จากฝั่งตะวันออกไปตะวันตกและจากเหนือไปใต้เพื่อกราบไหว้พระอาทิตย์

เรือพาลีรังทวิป สร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑  
ชื่อว่า เรือพาลีล่างทวิป หัวเรือกว้างมีรูปกลมสำหรับติดตั้งปืนใหญ่ มีความยาว ๒๗.๕๔ เมตร  
กว้าง ๑.๙๙ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๕๙ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๓๔ คน  
นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ คน



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

## เรือสุครีพครองเมือง

เรือสุครีพครองเมือง หัวเรือรูปสุครีพ วานรกายสีแดง สวมมงกุฎ เครื่องประดับกายและผ้าถุงลงรักปิดทองประดับกระจก  
สุครีพ (ในมหากาพย์รามายณะ เรียกว่า สุกกริเว) เป็นน้องของพาลี ขึ้นครองเมืองขีดขินหลังจากพาลีวายชนม์  
อาณาจักรวานรที่สุครีพขึ้นครองเมืองได้นี้ก็เพราะได้รับความช่วยเหลือจากหนุมานและพระราม

เรือสุครีพครองเมือง สร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หัวเรือกว้างมีรูปกลม  
สำหรับติดตั้งปืนใหญ่ มีความยาว ๒๗.๕๔ เมตร กว้าง ๑.๙๙ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๕๙ เซนติเมตร  
มีกำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๓๔ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน  
คนกระทุ้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ คน





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการขุดลอกทางวัฒนธรรม

## เรือครุฑเหินเห็จ

สร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑  
ใช้ชื่อว่า เรือครุฑเหินเห็จ เมื่อครั้งสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ตัวเรือได้รับความเสียหายจากระเบิด  
กองทัพเรือและกรมศิลปากรจึงร่วมกันบูรณะเรือสองลำนี้ใหม่โดยใช้หัวเรือเดิมมาประกอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

เรือครุฑเหินเห็จ ภายครุฑเป็นสีแดง มีความยาว ๒๘.๕๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร  
ลึกถึงท้องเรือ ๕๖ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วยฝีพาย ๓๔ คน นายเรือ ๑ คน  
นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ไท้จิ้งหะวะ) ๒ คน



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการขุดลอกทางวัฒนธรรม



## เรือครุฑเทวรัจไตรจักร

สร้างครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑  
เมื่อครั้งสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ตัวเรือได้รับความเสียหายจากระเบิด  
กองทัพเรือและกรมศิลปากรจึงร่วมกันบูรณะเรือสองลำนี้ใหม่โดยใช้หัวเรือเดิมมาประกอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

เรือครุฑเทวรัจไตรจักร ภายหลังเป็นสีชมพู มีความยาว ๒๘.๕๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร  
ลึกถึงท้องเรือ ๕๖ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วยฝีพาย ๓๔ คน นายเรือ ๑ คน  
นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ไท้จิ้งหะ) ๒ คน



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม

## เรืออสุรวายุภักษ์

อสุรวายุภักษ์ แปลว่า "อสุรผู้มีลมเป็นอาหาร" หัวเรือเป็นรูปอสุรวายุภักษ์ คือ มีกายเป็นนก มีหัวหรือหน้าเป็นยักษ์ ลงรักปิดทองประดับกระจก ใส่เสื้อสีม่วง มือและเท้าเป็นสีคราม สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ กองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันบูรณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

เรืออสุรวายุภักษ์ มีความยาว ๓๑ เมตร กว้าง ๒.๐๓ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๖๒ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วยฝีพาย ๔๐ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ให้จันทะ) ๒ คน และคนตีกลองชนะ ๑๐ คน



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการทางวัฒนธรรม

## เรืออสุรบั๊กษ์

อสุรบั๊กษ์ แปลว่า "อสูรผู้เป็นนก" หัวเรือเป็นรูปปรุปรุอสุรราชบั๊กษ์ คือ มีกายเป็นนก มีหัวหรือหน้าเป็นยักษ์ ลงรักปิดทองประดับกระจก ใส่เสื้อด้านหน้าสีม่วง ด้านหลังสีเขียว มือและเท้าเป็นสีเขียว สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ กองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันบูรณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

เรืออสุรราชบั๊กษ์ มีความยาว ๓๑ เมตร กว้าง ๒.๐๓ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๖๒ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วยฝีพาย ๔๐ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน คนกระทุ้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ คน และคนตีกลองชนะ ๑๐ คน



มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม

## เรือเอกชัยเทินท้าว และ เรือเอกชัยทลาวทอง

เรือเอกชัยเทินท้าว และเอกชัยทลาวทอง สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ เมื่อครั้งสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ตัวเรือได้รับความเสียหายจากระเบิดกองทัพเรือและกรมศิลปากรจึงร่วมกันบูรณะเรือสองลำนี้ใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิมมาประกอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

เอกชัยเทินท้าว และ เอกชัยทลาวทอง เป็นชื่อเรือ ๒ ลำคู่กัน หัวเรือเป็นรูปตั้งเข็ดสูงงอนขึ้นไปลงรักปิดทองเขียนลายรดน้ำรูปเทรา ซึ่งเป็นสัตว์ในตำนาน ลักษณะคล้ายมังกรแต่มีหัวเป็นงูหรือนาคร เอกชัยเทินท้าว แปลว่า "ชัยชนะสูงสุดทะยานสู่ท้องฟ้า"

เอกชัยทลาวทอง แปลว่า "เรือทองที่บรรจงสร้าง (โดยการทลาวหรือเหลา) เพื่อชัยชนะ" หรือแปลว่า "ทลาว (อาวุธ) ทองคำที่นำชัยชนะ"





มหาวิทยาลัยมหิดล  
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์  
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

เรือพระราชพิธี  
กระบวนการผลิตทางศิลปกรรม



## เรือเสือดำและเรือเสือดำ

ดัดแปลงมาจากเรือรบ (เรือที่ใช้ในการรบหรือการสงคราม) เป็นเรือนำกระบวนเรือพยุหยาตราชลมารคในสมัยโบราณ เรียกเรือลักษณะนี้ว่า เรือพิฆาต เรือแต่ละลำวาดลงสีรูปเสือไว้ที่หัวเรือ มีช่องสำหรับติดตั้งปืนใหญ่ เป็นเรือพิทักษ์กระบวนเรือพยุหยาตราชลมารค จึงต้องให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ฝ่ายทหารเป็นผู้นั่งประจำในคฤห์ (เก๋ง) ของเรือทั้งสองลำนี้ ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อใด ได้รับการบูรณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔

เรือทั้งสองลำ ภายในห้องเรือทาสีแดง มีความยาว ๒๒.๒๓ เมตร กว้าง ๑.๗๕ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๗๐ เซนติเมตร กินน้ำลึก ๒.๔๕ เมตร มีกำลังพลประกอบด้วย คนนั่งประจำคฤห์ ๓ คน ฝีพาย ๒๖ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน



## เรือทองขวานฟ้า และ เรือทองบัวบิน

ทองขวานฟ้า แปลว่า ขวานทองตกมาจากฟ้า คนไทยมักเรียกขานหินขัดสมัยก่อนประวัติศาสตร์ว่า ขวานฟ้า เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำขึ้นเอง แต่ตกลงมาจากท้องฟ้า ชื่อทองขวานฟ้า น่าจะเพี้ยนมาจากทองแฉวงฟ้า แปลว่า ทองที่ห้อยย้อยลงมาจากท้องฟ้า เรือทองแฉวงฟ้าเป็นชื่อเรือคู่หนึ่งที่ปรากฏในกระบวนเรือฯ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ เป็นไปได้ว่า ในสมัยต่อมาเรือชื่อทองแฉวงฟ้าลำหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นทองขวานฟ้า และอีกลำหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นทองบัวบิน

เรือทั้งสองลำนี้เป็นเรือดั้งทาน้ำมัน ยอดค้งปิดทองแกะสลักลวดลาย เป็นเรือคู่หน้าสุดที่นำกระบวนเรือพยุหยาตราขลมารคทั้งหมด เรือแต่ละลำมีความยาว ๓๒.๐๘ เมตร กว้าง ๑.๘๘ เมตร ลึกถึงท้องเรือ ๖๔ เซนติเมตร มีกำลังพลประกอบด้วย ฝีพาย ๓๙ คน นายเรือ ๑ คน นายท้าย ๒ คน คนถือธงท้าย ๑ คน พลสัญญาณ ๑ คน